

PRÁVA LGBTIQ V EÚ: UPLATŇOVANIE PRÁVA EÚ V OBLASTI ANTIDISKRIMINÁCIE

Marjolein van den Brink

ERA Trier (online), 24. júna 2021

1

OBSAH

- terminológia a dôvody nediskriminácie
- *otázka na mentimeter*
- prehľad výslovných odkazov na sexuálnu orientáciu a rodovú identitu v práve EÚ
- diskusia k vybranej judikatúre:
 - diskriminácia v oblasti zamestnania
 - občianstvo a sexuálna orientácia
- dva zložité právne problémy

2

TERMINOLÓGIA SOGIESC

SOGIESC: Sexual Orientation, Gender Identity and Expression and Sex Characteristics (*Sexuálna orientácia, rodová identita a jej vyjadrovanie a pohlavné charakteristiky*)

- rod / pohlavie
- právne, sociálne a fyzické aspekty rodu/pohlavia
- cisgender, transgender, nebinárna a rodová identita
- intersex
- sexuálna orientácia
- queer, nebinárny ... *

3

ANKETA

X je podľa rodného listu muž, ale cíti sa byť ženou. X sa rozhodne podstúpiť lekársku liečbu na zmenu pohlavia (liečba určujúca pohlavie). O tomto zámere informuje svojho šéfa. Následne ju vyhodia.

Takéto ukončenie pracovného pomeru je:

1. podľa práva EÚ **zakázané**, pretože to predstavuje diskrimináciu na základe transrodového stavu
2. podľa práva EÚ **zakázané**, pretože to predstavuje diskrimináciu na základe pohlavia, pretože prepustenie z dôvodu liečby určujúcej pohlavie je v podstate prepustenie na základe pohlavia
3. podľa práva EÚ **povolené**, pretože nejde o diskrimináciu na základe pohlavia: ak by bola X žena so zmenou na trans- muža, stalo by sa to isté
4. podľa práva EÚ **povolené**, pretože nechráni pred diskrimináciou na základe rodovej identity (transrodový stav)

4

„PATCHWORKOVÁ“ OCHRANA

	zamestnanie	tovary a služby	vzdelávanie	sociálny ochrana
rasa	√	√	√	√
pohlavie	√	√	-	√
náboženstvo	√	-	-	-
vek	√	-	-	-
postihnutie	√	-	-	-
sx. orientácia	√	-	-	-
rodová identita	zmena + riadna ochrana rovnosti pohlaví prost. smernice o rovn. pohl.	-	-	-
intersex	-	-	-	-

5

USTANOVENIA O NEDISKRIMINÁCIÍ A ODKAZY NA SEXUÁLNU ORIENTÁCIU

- Článok 21 ods. 1 Charty EÚ: zakazuje akúkoľvek **diskrimináciu** na základe akéhokoľvek dôvodu, ako je [...] **sexuálna orientácia**. *nb rozsah je obmedzený čl. 51 Charty, len na inštitúcie a agentúry EÚ a ČŠ len pri implementácii práva EÚ*
- Článok 10 ZFEÚ: pri definovaní a vykonávaní svojich politík a aktivít sa Únia zameriava na boj proti **diskriminácii** na základe [...] **sexuálnej orientácie**
- Článok 19 ods. 1 ZFEÚ: Rada EÚ môže prijať vhodné opatrenia na boj proti **diskriminácii** na základe [...] **sexuálnej orientácie**.
- Smernica 2000/78 („všeobecná rámc. smernica“): zakazuje diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie, náboženstva, veku a zdravotného postihnutia v zamestnaní, odbornom vzdelávaní a príprave *obmedzený rozsah v porovnaní s rasovým/etnickým pôvodom alebo pohlavím*
 - pripriavuje sa: Návrh smernice Európskej komisie 2008/0140 (k doplneniu 2000/78) (základ: čl. 19 ZFEÚ (predtým čl. 13 ZES))

6

JUDIKATÚRA V OBLASTI DISKRIMINÁCIE V ZAMESTNANÍ: SEXUÁLNA ORIENTÁCIA

Prípady zamestnania pred Smer. 2000/78:

- **Grant**, 1998, C-249/96 (rovnaké odmeňovanie: partnerské benefity)
- **D proti Komisii**, 2001, C-125/99 (príspevok na domácnosť pre vydatých úradníkov)

7

JUDIKATÚRA V OBLASTI DISKRIMINÁCIE V ZAMESTNANÍ: SEXUÁLNA ORIENTÁCIA A SMERNICA 2000/78

Mzda & Partneri

- **Maruko**, 2008, C-267/06 (pozostalostné dávky od zamestnávateľa)
- **Römer**, 2011, C-147/08 (doplňkový starobný dôchodok od zamestnávateľa)
- **Dittrich**, 2012, C-124/11 (úhrada liečebných nákladov pre civilného partnera)
- **Hay**, 2013, C-267/12 (národná kolektívna zmluva: dávky výlučne pre manželov a nie civilných partnerov)
- **Parris**, 2016, C-443/15 (pozostalostné dávky; prienik)

8

JUDIKATÚRA V OBLASTI DISKRIMINÁCIE V ZAMESTNANÍ: SEXUÁLNA ORIENTÁCIA A SMERNICA 2000/78

Diskriminačné vyhlásenia (potenciálnych) zamestnávateľov:

- **Accept**, 2013, C-81/12 (diskriminácia, dôkazné bremeno, účinné sankcie)
- **Rete Lenford**, 2020, C-507/18 (diskriminácia, sankcie, kolektívny záujem)

iné

- **E.B.**, 2019 C-258/17 (výpočet starobného dôchodku)

9

USTANOVENIA A ODKAZY NA RODOVÚ IDENTITU

- Smernica 2006/54 (prepracované znenie smernice (o rovnosti pohlaví)), úvod. ustanovenie 3: Smernica sa vzťahuje aj na diskrimináciu z dôvodu zmeny pohlavia (kodifikácia prípadu Súdneho dvora Európskej únie **P proti S a okresná rada Cornwall**, 1996)
- Smernica 2011/95 (prepracované znenie kvalifikačnej smernice; **utečenecké právo**) úv. ustanovenie 30 + článok 10 ods. 1 písm. d) o „konkrétnej sociálnej skupine“ (podobné s odkazmi na *sexuálnu orientáciu*).
- Smernica 2012/29 (smernica o **právach obetí**), v úv. ustanoveniach 9, 17 a 56
- *Charta, Zmluva o EÚ alebo Zmluva o fungovaní EÚ neobsahujú nijaké zmienky*

10

JUDIKATÚRA V OBLASTI DISKRIMINÁCIE V ZAMESTNANÍ: RODOVÁ IDENTITA

rovnosť pohlaví v zamestnaní (Smernica 76/207; teraz 2006/54)

- PvS, 1996, C-13/94 (prepustenie)

rovnosť pohlaví a odmeňovanie (Smernica 75/117; teraz 2006/54)

- KB, 2004, C-117/01 (pozostalostný dôchodok pre trans partnera, rovnaká mzda)

rovnosť pohlaví a sociálne poistenie (Smernica 79/7)

- Richards, 2006), C-423/04 (dôchodkový vek)
- MB, 2018, C-451/16 (dôchodkový vek)

ĎALŠIE PRÁVNE USTANOVENIA A JUDIKATÚRA V TÉME SEXUÁLNEJ ORIENTÁCIE

- Smernica 2012/29/EÚ (smernica o právach obetí) v úv. ustanoveniach 9 a 56
- Smernica 2011/95/EÚ (prepracované znenie kvalifikačnej smernice) v úv. ustanovení 30 a čl. 10 ods. 1 písm. d) o „konkrétnej sociálnej skupine“, určitá sociálna skupina môže zahŕňať skupinu založenú na spoločných vlastnostiach sexuálnej orientácie.
 - X, Y & Z, 2013, C-199/12, C-200/12 a C-201/12 (konkrétna sociálna skupina a dôkazy)
 - A, B & C, 2014, C-148/13, C-149/13, C-150/13 (konkrétna sociálna skupina a dôkazy)
 - F. proti Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2018, C-473/16 (dôkazy)

ĎALŠIE PRÁVNE USTANOVENIA A JUDIKATÚRA SEXUÁLNA ORIENTÁCIA

Občianstvo a sloboda pohybu (článok 21 ZFEÚ a smer. 2004/38)

- **Coman**, 2018, C-673/16
- **Stolichna Obsthina**, C-490/20, v konaní (Stan. advokátky AG Kokott d.d. 15. apríla 2021)

Tovary a služby: darcovstvo krvi

- **Léger**, C-528/13 (čl. 21 + 52 Charta; Smer. 2004/33 o technických požiadavkách týkajúcich sa krvi a zložiek krvi)

13

MEDZERY

- žiadne odkazy na intersexuálne alebo nebinárne pohlavie kdekoľvek
- v Charte, Zmluve o EÚ alebo ZFEÚ nie sú zmienky o rodovej identite
- Všeobecné nariadenie o ochrane údajov (GDPR, 2016):
 - vôbec žiadne odkazy na pohlavie, rod alebo rodovú identitu
 - sexuálny život a sexuálna orientácia uvedené ako „osobitná kategória osobných údajov“ (článok 9 ods. 1; pozri tiež úv. ustanovenia 71 a 75).
prípadne: informácie o rodovej identite, rodovom prejave alebo pohlavných charakteristikách by sa dali v zásade interpretovať ako genetické alebo biometrické údaje alebo informácie o zdraví.
 - Široká interpretácia pojmu „pohlavie“ alebo „rod“ však nie je možná, pretože sa neuvádza ako citlivý dôvod.

14

POTENCIÁLNE ÚZKE MIESTA A OTÁZKY

- Právo EÚ: diskriminácia súvisiaca s tehotenstvom alebo materstvom = priama diskriminácia žien (*Dekker Dekker a Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV Centrum) Plus (C-177/88, 1990)*)
 - ESĽP: požiadavka na sterilizáciu ako porušenie čl. 8 EDĽP: otázky:
 - otázka: budú tehotní *muži* a *nebinárske* osoby chránené pred diskrimináciou spojenou s tehotenstvom?
 - malo by sa upustiť od diskriminácie na základe tehotenstva ako diskriminácie žien a mala by sa nahradiť odlišnými dôvodmi (tehotenstvo, pôrod, laktácia)?
- Čl. 4 ods. 5 smer. 2004/113 (rovnosť pohlaví, tovary a služby) znie:
 - „Táto smernica nebráni rozdielom v zaobchádzaní, ak je poskytovanie tovaru a služieb výlučne alebo prednostne pre príslušníkov jedného pohlavia odôvodnené legitímnym cieľom, a ak sú prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa primerané a nevyhnutné.“
- Potrebujeme samostatné ustanovenie o nediskriminácii pre rodovú identitu a jej vyjadrenie a sexuálne charakteristiky alebo postačujú smernice o rovnosti pohlaví?

15

ANKETA

Myslíte si, že EÚ:

1. robí **dost'** pre rovnosť LGBTIQ?
2. by mala byť **menej aktívna** v otázkach rovnosti LGBTIQ, pretože téma **nie je v jej kompetencii**?
3. by mala byť **menej aktívna** v otázkach rovnosti LGBTIQ z dôvodu vážnych **negatívnych reakcií** v niektorých krajinách?
4. by mala **urobiť viac** pre zvýšenie rovnosti LGBTIQ?

16

STRATÉGIA EÚ V OBLASTI ROVNOSTI LGBTIQ 2020 - 2025

Séria cielených opatrení naprieč štyrmi piliermi:

- 1. Boj proti diskriminácii LGBTIQ komunity;
 - 2. Zaisťovanie bezpečnosti LGBTIQ komunity;
 - 3. Budovanie LGBTIQ inkluzívnej spoločnosti; a
 - 4. Viest' vo výzve po rovnosti LGBTIQ po celom svete
- Komisia bude pokračovať v podpore opatrení v rámci stratégie rodovej rovnosti zameraných na zlepšenie sociálno-ekonomického postavenia žien, vrátane tých, ktoré sú relevantné pre LGBTIQ ženy.

https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/lesbian-gay-bi-trans-and-intersex-equality/lgbtiq-equality-strategy-2020-2025_en

17

problém	trans m/ž	intersex m/ž	nebinárne (trans aj intersex)
veľké problémy (pravdepodobne)	- legálny rod - prechodné obdobie - denné konfrontácie s neprispôsobivým rodovým označením	- chirurgia a liečba novorodencov - neviditeľnosť a nedostatok povedomia ostatných - hlavne v minulosti: utajenie resp. intersex status	- denné konfrontácie s neprispôsobivým rodovým označením - rodová diskriminácia na základe vzhľadu
legálne označenie pohlavia: vnútroštátne zákony veľmi rozdielne	- reštriktívne podmienky pre zmenu (pokiaľ sú vôbec možné)	- ak je to možné, zvyčajne: lekárske vyhlásenie	- nie je možné vo väčšine krajín; niekoľko nedávnych výnimiek (napr. Nemecko, Malta)
podlieha diskriminácii na základe trans/intersexuálneho stavu	áno, hlavne počas prechodného obdobia; pred a po, aspoň čiastočne v závislosti od toho, či „vyhovuje“	- nedostatok informácií; pravdepodobne relatívne obmedzené z dôvodu nedostatočnej viditeľnosti a nedostatku povedomia; - nevedomosť môže byť pre dotknuté osoby bolestivá	áno, vo všetkých ohľadoch, najmä ak sa prezentujú ako nebinárne
obeťou „bežnej“ cissex. (m/ž) diskriminácie“	ak prejde: „bežná“ diskriminácia na základe pohlavia bude pravdepodobne podobná diskriminácii cisgender, napr. na trhu práce, vo vzdelávaní atď.	čo sa týka (akýchkoľvek) cis ľudí	pravdepodobne vo zvýšenej podobe, pretože nesedia
obeťou diskriminácie na základe sexuálnej orientácie	áno, buď pred alebo po zmene, pokiaľ to neovplyvní orientáciu, alebo bisex atď.	ako cisgender, v závislosti od ich orientácie	pravdepodobne vo zvýšenej podobe
lekársky problémy	- na zmenu legálneho pohlavia môže byť potrebný chirurgický zákrok/hormóny - prístup k liečbe - poistenie/náklady - diskriminačné zaobchádzanie	- chirurgický zákrok a iná liečba pre deti (často si vyžaduje celoživotnú lekársku starostlivosť) - diskriminačné zaobchádzanie (vrátane „lekárskej zvedavosti“)	- prístup k liečbe môže byť obmedzený (všetko alebo nič) - poistenie/náklady - diskriminačné zaobchádzanie zo strany zdravotného personálu všeobecne
maloletí	minimálny vek pre prístup k liečbe a/alebo zmenu legálneho pohlavia	nemožnosť súhlasiť s liečbou ako dieťa	ako trans (ak sú vôbec možné)

18

NIEKOĽKO UŽITOČNÝCH ZDROJOV

- Eurobarometer 2019: *Sociálne prijatie LGBTI ľudí v EÚ*
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/ebs_493_data_fact_lgbt_eu_en-1.pdf
- Stratégia EÚ v oblasti rovnosti LGBTIQ 2020 - 2025: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0698&from=EN>
- Správa FRA, *EÚ LGBTI II - Dlhá cesta k rovnosti LGBTI osôb*:
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf
- Peter Dunne, *Zákon o diskriminácii na základe sexuálnej orientácie mimo trhu práce*:
<https://www.equalitylaw.eu/downloads/5301-sexual-orientation>
- Van den Brink & Dunne, *Trans a intersexuálne práva na rovnosť v Európe - porovnávací analýza*
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/trans_and_intersex_equality_rights.pdf
- všeobecne:
 - European Equality Law Network: <https://www.equalitylaw.eu/>
 - ILGA Europe: <https://www.ilga-europe.org/>
 - Transgender Europe: <https://tgeu.org/>
 - OII Intersex Network: <https://oiiinternational.com/>

19

ĎAKUJEM VÁM VEĽMI
PEKNE!
M.VANDENBRINK @ UU.NL

20